



บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

น้ำมันปิโตรเลียมจัดเป็นทรัพยากรที่มีบทบาทสำคัญในการผลิตสินค้าและบริการ ตลอดจนการคมนาคมขนส่ง และเป็นปัจจัยที่สะท้อนถึงการพัฒนาเศรษฐกิจที่มีความสำคัญมาก เนื่องจากราคาน้ำมันจะส่งผลโดยตรงต่อต้นทุนการผลิตสินค้า รวมถึงภาวะเงินเฟ้อ และยิ่งประเทศมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เพิ่มมากขึ้นเท่าใด ความต้องการน้ำมันปิโตรเลียมยิ่งเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยจะพบว่าในปี 2539 ความต้องการใช้ผลิตภัณฑ์น้ำมันภายในประเทศสูงถึง 7.2 แสนบาร์เรล/วัน* เพิ่มขึ้น 9.1% เมื่อเทียบกับปี 2538

แต่เนื่องจากประเทศไทยไม่มีแหล่งผลิตน้ำมันให้เพียงพอต่อความต้องการใช้ภายในประเทศ จึงเป็นผลให้ประเทศไทยต้องมีการนำเข้าน้ำมันจากต่างประเทศ ทั้งในรูปแบบน้ำมันดิบตลอดจนในรูปแบบน้ำมันสำเร็จรูปจากต่างประเทศ โดยน้ำมันดิบจะมีการนำเข้าจากแหล่งใหญ่ ๆ 2 แหล่ง ได้แก่ กลุ่มประเทศทางตะวันออกกลาง และกลุ่มประเทศตะวันออกไกล ในขณะที่น้ำมันสำเร็จรูปจะนำเข้าจากสิงคโปร์ การนำเข้าน้ำมันดิบและน้ำมันสำเร็จรูป รวมกันมีสัดส่วนประมาณ 70% ของความต้องการใช้ภายในทั้งประเทศ โดยเป็นการนำเข้าน้ำมันสำเร็จรูปถึง 1.5 แสนบาร์เรล/วัน และนำเข้าน้ำมันดิบ 6.3 แสนบาร์เรล/วัน อีกประมาณ 30% นั้นเป็นการผลิตได้ในประเทศ โดยเป็นน้ำมันดิบ 2.5 หมื่นบาร์เรล/วัน คอนเดนเสท 3.6 หมื่นบาร์เรล/วัน และเป็นก๊าซธรรมชาติ 200,000 บาร์เรล/วัน เมื่อเทียบเท่าน้ำมันดิบ¹

* 1 บาร์เรล เท่ากับ 159 ลิตร

¹ การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย รายงานประจำปี 2539 หน้า 11-13.

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ประเทศไทยต้องพึ่งพาการนำเข้าน้ำมันดิบและน้ำมันสำเร็จรูปจากต่างประเทศ เนื่องจากประเทศไทยยังไม่มีความสามารถในการผลิต รวมทั้งจัดหาน้ำมันให้มีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการในประเทศได้ จึงเป็นผลให้ราคาน้ำมัน รวมถึงต้นทุนในการกลั่นน้ำมันมีการเปลี่ยนแปลงตามราคาต่างประเทศ หรือตามราคาตลาดโลก ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยได้ยึดราคาประกาศ ณ ประเทศสิงคโปร์ เป็นหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาน้ำมันโรงกลั่น (Ex-refinery price) เนื่องจากประเทศสิงคโปร์มีโรงกลั่นน้ำมันถึง 6 แห่ง² ซึ่งถือได้ว่าเป็นแหล่งผลิตที่สำคัญในภูมิภาคนี้ จึงเป็นผลทำให้ราคาน้ำมันขายปลีกในประเทศมีการเคลื่อนไหวตามราคาน้ำมันของสิงคโปร์

อีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ประเทศไทยต้องมีการนำเข้าน้ำมันสำเร็จรูปจากต่างประเทศ เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยมีโรงกลั่นน้ำมันในประเทศเพียง 3 โรง ได้แก่ โรงกลั่นไทยออยล์ , โรงกลั่นบางจาก และโรงกลั่นเอสโซ่ มีกำลังผลิตรวม 52.1 ล้านลิตร ต่อวัน (2536) ซึ่งไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้ในประเทศ เป็นผลให้ต้องมีการนำเข้าน้ำมันสำเร็จรูปจากสิงคโปร์ ในปัจจุบันได้มีโรงกลั่นเพิ่มขึ้นอีก3โรงกลั่น ได้แก่ โรงกลั่นของTPI โรงกลั่นสตาร์ปิโตรเลียม โรงกลั่นระยอง จะได้กำลังการผลิตรวมเป็น 815,000 บาร์เรล/วัน

ความเคลื่อนไหวของราคาน้ำมันได้ส่งผลกระทบต่อดุลการค้า และดุลการชำระเงินของประเทศอีกด้วย ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา นอกจากสถานการณ์ความไม่สงบในภูมิภาคตะวันออกกลาง ปลายปี 2533 ซึ่งเป็นผลให้ราคาน้ำมันพุ่งสูงขึ้นในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ อาจกล่าวได้ว่าราคาน้ำมันในตลาดโลกค่อนข้างจะมีเสถียรภาพ และเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมให้เศรษฐกิจไทยมีการขยายตัวอย่างมีเสถียรภาพ³ ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้จึงเป็นการศึกษาถึงแนวโน้มราคาน้ำมันในประเทศ ตลอดจนโครงสร้างราคาขายปลีก จะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์การปรับตัวทางเศรษฐกิจโดยรวมต่อผู้บริโภค รวมทั้งการศึกษาถึงบริษัทน้ำมันว่าบริษัทใดมีการเอาเปรียบผู้บริโภคหรือไม่ กล่าวคือ มีการตั้งราคาให้สูงกว่าราคาที่เหมาะสมเพียงใด

² ธนาคารกรุงเทพจำกัด (มหาชน) วารสารเศรษฐกิจ สถาบันบริการน้ำมัน พฤศจิกายน 2538 หน้า 28.

³ กลุ่มวิจัยเศรษฐกิจ ฝ่ายวิจัยและวางแผน ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) “เศรษฐกิจบริษัท” ตุลาคม 2537.

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงระบบโครงสร้างราคาน้ำมันว่าประกอบด้วยปัจจัยใดบ้าง ในการกำหนดราคาขายและโครงสร้างราคาในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาว่า ตัวแปรต่างๆที่มีผลต่อราคาขายปลีกนั้น มีการแบ่งการรับภาระในตัวแปรดังกล่าวอย่างไร
3. ศึกษาถึง แนวโน้มของราคาขายปลีกว่าสอดคล้องกับค่า Price Ratio ที่มีการคำนวณมาน้อยเพียงใด ตลอดจนศึกษาถึงมาตรการที่รัฐนำมาใช้กับโครงสร้างราคาว่า เป็นมาตรการที่ช่วยให้ราคาขายปลีก ปรกติจากการควบคุมจากทางรัฐจริงหรือไม่

1.3 ขอบเขตทางการศึกษา

1. การศึกษานี้ จะศึกษาเฉพาะน้ำมันเชื้อเพลิงที่ใช้กับรถยนต์เท่านั้น อันได้แก่ น้ำมันเบนซินพิเศษไร้สารตะกั่ว น้ำมันเบนซินพิเศษ และน้ำมันดีเซลหมุนเร็ว เนื่องจากน้ำมันทั้ง 3 ชนิดนี้มีปริมาณการใช้ค่อนข้างมาก และผู้บริโภคเป็นประชาชนทั่วไป ซึ่งจะทำให้มองภาพโครงสร้างราคาน้ำมันได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งในปีพ.ศ. 2538 ได้มีการเปลี่ยนน้ำมันเบนซินพิเศษเป็นน้ำมันเบนซินพิเศษสูตรทดแทนสารตะกั่วแทน
2. ในการศึกษาเรื่อง โครงสร้างราคาจะเกี่ยวข้องกับราคาที่ประกาศ ณ โรงกลั่น รวมถึงราคาขายปลีก และราคาขายส่ง ตลอดจนราคานำเข้า แต่จะไม่ทำการศึกษาถึงรายละเอียดในการทำงานของโรงกลั่น ตลอดจนปริมาณสัดส่วนการกลั่นน้ำมันของแต่ละโรงกลั่น
3. ราคา ณ โรงกลั่น ตลอดจนตัวแปรอื่นที่ใช้ในการคำนวณ จะเป็นตัวแปรเฉลี่ยทั่วประเทศเพื่อสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. ในการศึกษาจะใช้ข้อมูลเป็นรายเดือน ในช่วงปีพ.ศ. 2534-2539 คือตั้งแต่ พฤศจิกายน 2534 - พฤศจิกายน 2539 รวม 5 ปี โดยมีการจัดเก็บจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น

สำนักงานคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ตลอดจนวารสารธนาคารต่าง ๆ

1.4 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์โครงสร้างราคาน้ำมันขายปลีกในประเทศจะใช้แบบจำลองราคาประเภท Price linkage model เป็นหลัก และใช้วิธี OLS ในการประมาณค่าแบบจำลองที่คิดจากตัวแปรทั้งหมด 1 ครั้งก่อน แล้วจึงนำตัวแปรอิสระที่ได้มาทำการคำนวณด้วยวิธี STEPWISE อีกครั้งหนึ่งเพื่อทำการหาตัวแปรที่มีความเหมาะสมที่สุดในการกำหนดราคาขายปลีก รวมถึงนำตัวแปรในอดีตมาร่วมวิเคราะห์ เพื่อดูว่าตัวแปรในอดีตมีความสำคัญในการกำหนดราคาหรือไม่ และนำค่าที่ได้ซึ่งเป็นตัวประมาณการมาคำนวณหาค่า PRICE RATIO อีกครั้งหนึ่งเป็นการเสร็จสมบูรณ์ ซึ่งตัวแปรน้ำมันแต่ละประเภทก็จะทำการวิเคราะห์แยกกันออกไป แล้วจึงนำค่าต่างๆที่ได้มาอธิบายด้วยการพรรณนาอีกครั้งหนึ่ง ประกอบกันไป

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อระดับราคาขายปลีก
2. ทราบถึงสัดส่วนในการรับภาระตัวแปรต่างๆ ระหว่างบริษัทน้ำมันกับผู้บริโภค
3. เพื่อให้ทราบถึงมาตรการที่รัฐนำมาใช้หลังจากที่ปล่อยให้ราคาน้ำมันลอยตัวมีอะไรบ้าง ตลอดจนมาตรการดังกล่าว จะมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดที่จะทำให้น้ำมันลอยตัวได้อย่างเสรี